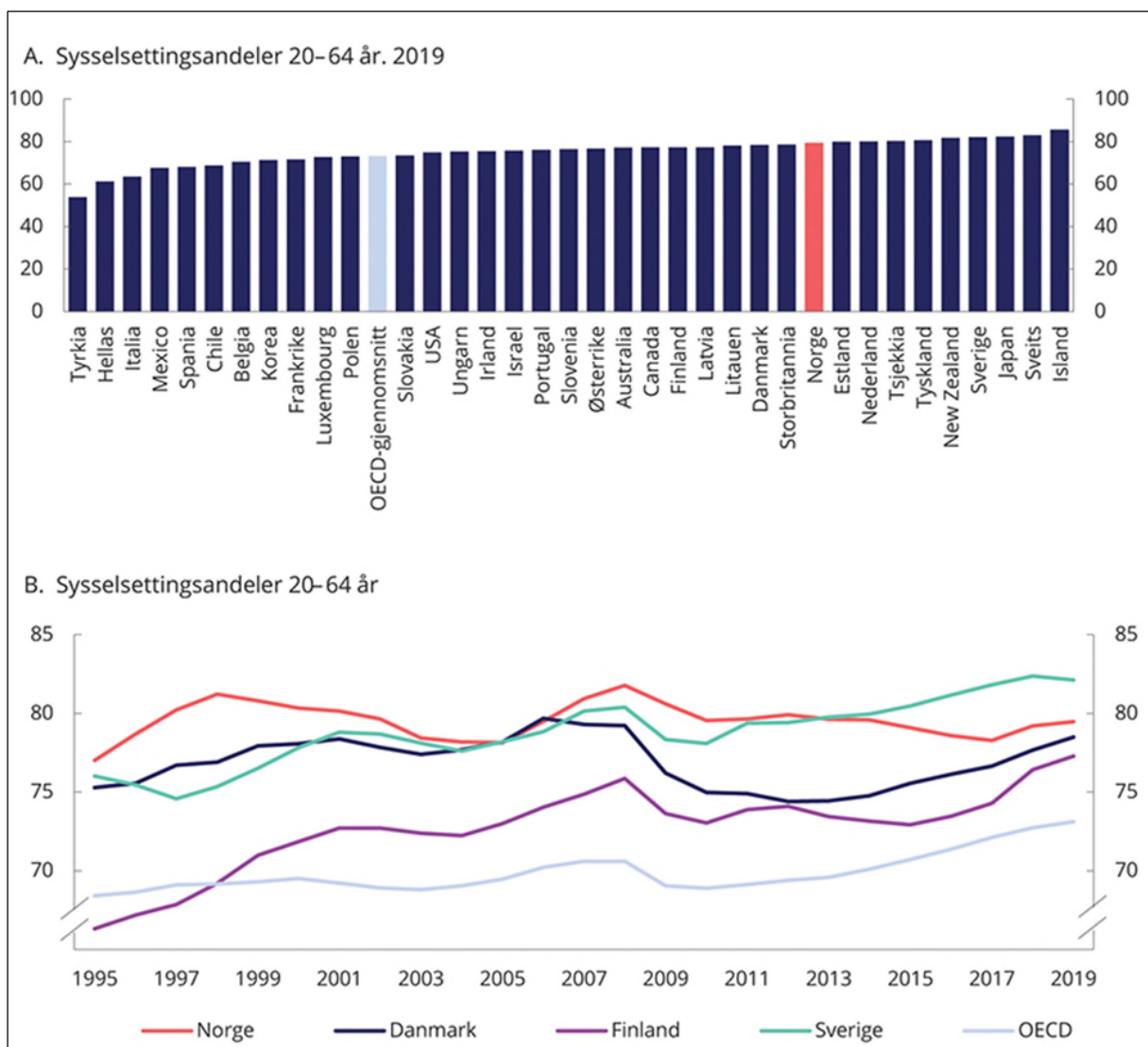

Bakgrunnstekst 2

Sysseisseting og helsereelaterte ytelseser

1 Innledning

For bærekraften i offentlige finanser fremover er høy sysselsetting avgjørende. Økt sysselsetting gir både økte skatteinntekter og i mange tilfeller reduserte trygdeutgifter, og er særlig gunstig for å styrke velferden og bedre budsjettbalansen. Det er også viktig for den enkelte som kommer i jobb.

Figur 1 Sysseissetingsandeler i aldersgruppen 20-64 år i OECD-land, 1995-2019. Prosent

Kilde: Perspektivmeldingen 2021.

Sammenlignet med andre OECD-land har Norge relativt høy sysselsettingsandel, se figur 1A. Det norske arbeidsmarkedet fungerer godt, men de siste tiårene har det vært noe

svakere utvikling i sysselsettingsandelen enn i mange andre land, se figur 1B. Andelen sysselsatte varierer med konjunktorene, noe som kan forklare deler av forskjellen mellom utviklingen her hjemme og ute i denne perioden. I Perspektivmeldingen 2021 ble det trukket frem at den noe svakere utviklingen i Norge sammenlignet med andre land, må ses i sammenheng med det økonomiske tilbakeslaget i Norge fra 2014 til 2016 som følge av oljeprisfallet.

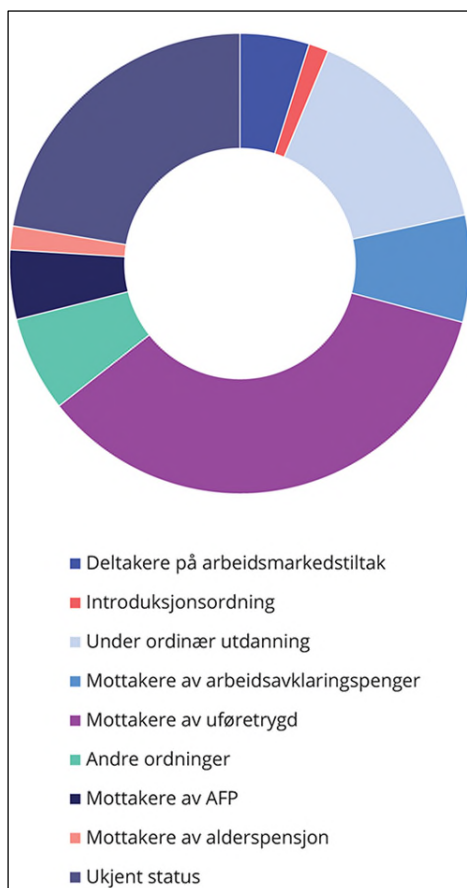
I Perspektivmeldingen 2021 ble det pekt på at sysselsettingsandelen blant annet har utviklet seg noe svakere i kjernegrupper i arbeidslivet enn for andre europeiske land. Norske menn i de mest yrkesaktive årene (25-54 år) hadde i 2019 en sysselsettingsandel under OECD-gjennomsnittet. Norske kvinners sysselsettingsandel ligger fortsatt i tetsjiktet internasjonalt, men økningen i sysselsetting blant kvinner har flatet ut. Også sysselsettingen blant innvandrere er på et høyt nivå i Norge sammenlignet med andre land. Innvandrere i Norge har likevel en god del lavere sysselsetting enn majoritetsbefolkningen, og perspektivmeldingen viste til at det er store forskjeller mellom innvandrergupper avhengig av landbakgrunn, årsak til innvandringen, botid i Norge, kjønn og alder.

Perspektivmeldingen pekte også på at det er mange i Norge som ønsker å ta mer del i arbeidslivet, men som av ulike grunner ikke får mulighet til det. I 2019 var 19,2 prosent av personer mellom 20 og 66 år utenfor arbeidsstyrken ifølge AKU. Til sammenligning var det kun 2,7 prosent av befolkningen i denne aldersgruppen som var arbeidsledige. Det er flere årsaker til utenforskap. I overkant av 40 prosent av personer utenfor arbeidsstyrken mottar arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd,¹ se figur 2. Om lag 20 prosent har ukjent status. Det er personer som verken mottar stønader fra NAV eller deltar i ordinær utdanning, og de fleste i denne gruppen blir trolig forsørget av familien. De resterende er under utdanning, deltar i arbeidsmarkedstiltak eller mottar AFP, alderspensjon eller andre ytelser fra NAV.

Sammenlignet med andre OECD-land har Norge relativt lav arbeidsledighet. Norge har imidlertid den høyeste andelen av befolkningen på helserelaterte ytelser i OECD, se figur 3. Ved utgangen av 2019 var det mer enn 40 000 personer under 30 år som mottok uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger. Andelen unge som mottar slike ytelser, har økt med om lag 50 prosent siden 2000.² Av de som begynner å motta slike helserelaterte ytelser, står mange i fare for å falle varig ut av arbeidsmarkedet.

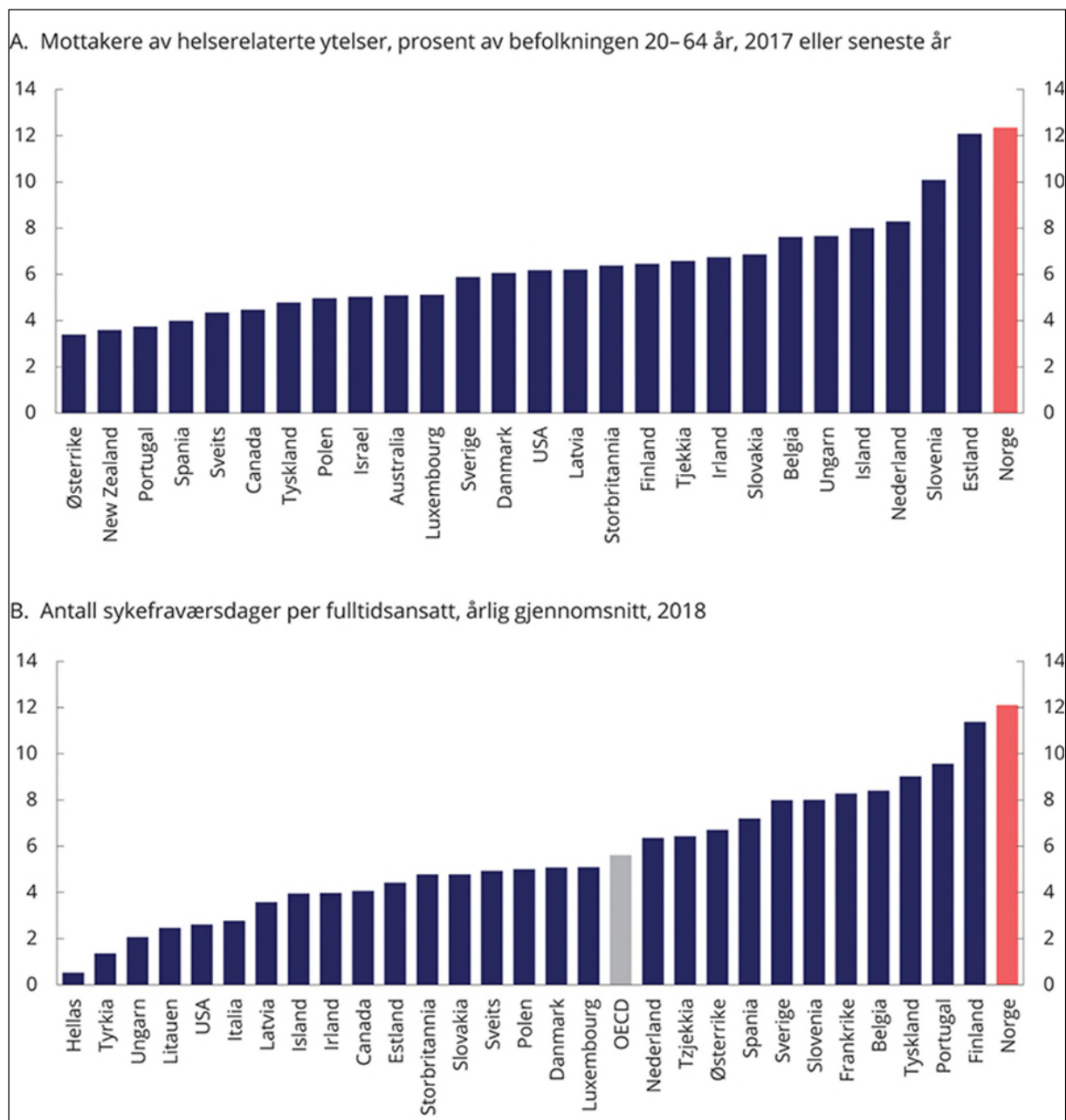
¹Andelen utenfor arbeidsstyrken som mottar uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger er høyere enn dette siden personer som både mottar en av disse ytelsene og er under ordinær utdanning eller deltar i arbeidsmarkedstiltak vil bli registrert som å være under ordinær utdanning eller deltaker i arbeidsmarkedstiltak.

² Det har samtidig vært en reduksjon i langtidssykefraværet for unge under 30 år.

Figur 2 Personer 20–66 år som er utenfor arbeidsstyrken.¹ 2019. Prosent

¹ Tallene omfatter kun personer utenfor arbeidsstyrken. Arbeidsledige regnes som deltakere i arbeidsstyrken, noe som betyr at registrerte arbeidsledige ikke er med. Personer som mottar enten alderspensjon, AFP, arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd og samtidig er i jobb, regnes som sysselsatte og er heller ikke med i figuren. Det samme gjelder personer som studerer og samtidig er i jobb. For personer som er registrert i flere aktiviteter/ytelser samtidig, er status prioritert i følgende rekkefølge: deltaker på arbeidsmarkedstiltak, under ordinær utdanning, mottaker av arbeidsavklaringspenger, mottaker av uføretrygd, mottaker av AFP, mottaker av alderspensjon og annet (sosialhjelp, kontantstøtte, ukjent status). En person som både mottar arbeidsavklaringspenger og deltar i et arbeidsmarkedstiltak, vil bli registrert som deltaker på arbeidsmarkedstiltak. Ukjent status er personer utenfor arbeidsstyrken som ikke mottar en stønad fra NAV eller deltar i utdanning eller opplæring (f.eks. hjemmeværende), men kan også omfatte personer som har utvandret fra Norge uten at dette er fanget opp i folkeregisteret. Kilde: Perspektivmeldingen 2021.

Figur 3 Andel mottakere av helse relaterte trygdeordninger og antall sykefraværsdager per fulltidsansatt

Panel A. Helse relaterte trygdeordninger inkluderer uføretrygd og arbeidsavklaringspenger for Norge.

Panel B. Antall sykefraværsdager er basert på tall fra AKU som måler om intervjuobjektene var borte fra jobben deler av eller hele referanseuken grunnet sykdom eller skade. Tallene i figuren er ikke korrigert for at AKU-tall som regel undervurderer sykefraværet sammenlignet med administrative data. Nivået på sykefraværsdage avviket dermed fra tallene OECD bruker i sin landrapport om Norge (OECD Economic Survey – Norway 2019), der OECD gjør slike korrigeringer.

Kilde: Perspektivmeldingen 2021.

OECD pekte i sin landrapport i 2019 på at Norge skårer dårligere enn OECD-snittet i å inkludere personer med funksjonsnedsettelse i arbeidslivet.³ Funksjonsnedsettelse betyr

³ OECD (2019).

ikke nødvendigvis at man har redusert arbeidsevne. Det taler for at det er et potensial for å øke arbeidsinnsatsen i flere grupper. Forskjellen mellom Norge og andre OECD-land på dette området kan trolig ikke forklares av dårligere helsetilstand i den norske befolkningen. Levealderen i Norge er for eksempel høy og økende og det taler for at flere av de som mottar helserelaterte ytelser, kunne ha deltatt i arbeidslivet dersom det lå til rette for det.

Sysselsettingsutvalget (NOU 2021: 2) peker på at Norge har en høy andel uføretrygdde sammenlignet med andre land, samtidig med at tall fra EU-SILC⁴ viser at en relativt lav andel av befolkningen i Norge rapporterer om helseutfordringer som begrenser ordinære aktiviteter. Sammenlignet med andre land med høy andel uføretrygdde som Estland og Irland, har Norge likevel en relativt lav sysselsetting blant mottakere av uføreytelser. Det tyder på at den høye andelen som mottar uføreytelser i Norge bidrar til lavere sysselsetting.

Velferdssamfunnet er avhengig av en god balanse mellom hvor mange som bidrar, og hvor mange som mottar ytelser. Balansen vil utfordres fremover etter hvert som det blir færre yrkesaktive bak hver pensjonist, se delen som omhandler bærekraften i offentlige finanser (Bakgrunnstekst 1). De demografiske utviklingstrekkene som møter oss, understreker viktigheten av at Norge lykkes med å hente tilbake flere av de som har falt utenfor arbeidsstyrken, og redusere andelen som havner der i fremtiden, skal vi fortsatt kunne finansiere og videreutvikle velferdsordningene.

Avsnitt 2 belyser betydningen for offentlige finanser av å lykkes med å realisere potensialet for høyere arbeidsinnsats i større grad. Mulige tiltak for å øke sysselsettingen drøftes i avsnitt 3, mens avsnitt 4 gir en kort omtale av utviklingen i helse- og omsorgsutgifter fremover.

2 Betydningen av økt arbeidstilbud for offentlige finanser

I Perspektivmeldingen 2021, kapittel 8,⁵ ble potensialet for å styrke offentlige finanser ved økt sysselsetting illustrert med flere scenarier. Hensikten med scenarioene er å illustrere i hvilken grad økt sysselsetting kan bidra til å styrke offentlige finanser og at velferdsstaten blir mer bærekraftig. Tabell 1 viser den anslåtte totaleffekten på offentlige finanser i disse scenarioene ved en jevn innfasing over ti år, som dermed gir økt handlingsrom i budsjettene som kan brukes til andre utgifter eller reduserte skatter. Enkelte av scenarioene overlapper - eksempelvis kan inkludering i arbeidslivet av personer med helserelaterte utfordringer påvirke både sykefraværet og deltidsandelen. Tallene kan derfor ikke summeres til en totaleffekt.

⁴ EU-SILC er en spørreundersøkelse som gjennomføres på en enhetlig måte i land i EU og EFTA. Ved tolkning av resultatene må man likevel ta hensyn til at spørsmål kan oppfattes ulikt på tvers av land.

⁵ Se også [Arbeidsnotat 2021/2 Scenarier for økt sysselsetting i Perspektivmeldingen 2021 \(regjeringen.no\)](#).

Tabell 1 Scenarioer med økt sysselsetting – jevn innfasing over ti år. Økt handlingsrom i offentlige finanser^{1,2}

	Mrd. 2021- kroner
Redusere antall uføretrygdede, forskjellen mellom norsk og svensk uføreandel halveres	44
Redusert sykefravær, norsk sykefravær ned mot svensk nivå	20
Deltid til heltid, hver fjerde deltidsarbeider over på heltid	30
Økt sysselsetting blant innvandrere	10
Flere eldre i arbeid	12
Unge tidligere i arbeid	5

¹ Tabellen viser økt handlingsrom i offentlige budsjetter om ti år ved de ulike scenarioene med økt sysselsetting. For illustrasjon av årlig økt handlingsrom kan den samlede effekten fordeles likt over tiårsperioden, dvs. ved å dele den samlede effekten på ti år.

² Scenarioene for økt sysselsetting er beregnet slik at de gjennomføres i perioden 2022 til 2031 og gir størst effekt i 2031. De beregnede effektene er gitt som avvik fra de langsiktige fremskrivingene i hovedscenarioet i Perspektivmeldingen 2021 (omtalt som basisalternativet, se omtale av delen om Perspektivmeldingen 2021 i Bakgrunnstekst 1). Der ble det i hovedsak lagt til grunn at ulike gruppers tilknytning til arbeidsmarkedet holdes uendret fra i dag, med unntak av en gradvis økning i yrkesdeltakelsen blant eldre.

Kilde: Perspektivmeldingen 2021.

Nedenfor gjennomgås de ulike scenarioene fra tabell 1.

- *Færre på uføretrygd*

Personer på helserelaterte ytelser utgjør en betydelig potensiell arbeidskraftreserve. Beregninger fra perspektivmeldingen viste at dersom flere uføre gikk over i arbeid slik at for eksempel forskjellen mellom svensk og norsk uføreandel ble redusert til det halve, ville 80 000 flere kommet i jobb og handlingsrommet i offentlige finanser ville styrket seg med 44 mrd. kroner.⁶ Beregningene er basert på tall for uføre i 2019.

- *Lavere sykefravær*

Erfaringer tyder på at det er vanskelig å få folk tilbake til arbeidsmarkedet når de først er blitt uføretrygdet. Et mer realistisk scenario kan derfor være at uføretrygd forebygges gjennom tiltak som reduserer langvarig sykefravær. Lavere sykefravær innebærer at de sysselsatte arbeider flere timer, og over tid vil en reduksjon i det langvarige sykefraværet også føre til færre på arbeidsavklaringspenger, og i siste instans færre uføre. Beregninger fra perspektivmeldingen synliggjorde effekten av en reduksjon i forskjellen i sykefraværet mellom Norge og Sverige, fra nivået i 2019, på to tredjedeler over ti år. Det ville gitt anslagsvis om lag 20 000 flere i jobb og 20 mrd.

⁶ Det påpekes i Perspektivmeldingen 2021 at i vurderingen av forskjellen mellom Norge og Sverige må det også tas hensyn til at en større andel av de som står uten arbeid i Sverige, mottar andre stønader eller blir forsørget av familien enn i Norge. Forskjellen i uføreandel mellom Norge og Sverige motsvares derfor ikke fullt ut av en tilsvarende høyere sysselsetting i Sverige.

I beregningen ble dette hensyntatt ved å legge til grunn at økningen i sysselsatte er halvparten så stor som reduksjonen i antall uføre, og at denne gruppen jobber 75 prosent av gjennomsnittlig arbeidstid og mottar gjennomsnittlig timelønn.

kroner mer i handlingsrom.⁷ Økte skatteinntekter som følge av økt sysselsetting står for halvparten av forbedringen av handlingsrommet, mens reduserte utgifter til sykepenger, arbeidsavklaringspenger og uføretrygd står for det resterende.

- *Deltid til heltid*

Deltidsandelen i Norge er høyere enn i våre naboland, særlig blant kvinner. Mesteparten av deltiden i Norge er frivillig, men mange deltidsansatte ønsker også å jobbe mer. Ifølge Arbeidskraftundersøkelsen kunne 10 prosent av de deltidsansatte defineres som undersysselsatt i 2019.⁸ Ifølge beregningene i Perspektivmeldingen 2021 ville det at hver fjerde som i dag jobber deltid kom over i heltidsstilling, tilsvart en økning i sysselsettingen på om lag 70 000 personer kommende tiårsperiode. Det ville anslagsvis ha styrket budsjettene med 30 mrd. kroner i økt handlingsrom.⁹

- *Økt sysselsetting blant innvandrere*

Innvandrere har med få unntak lavere sysselsettingsandeler enn majoritetsbefolkningen, noe som henger sammen med både botid, utdanningsbakgrunn og språkferdigheter. Svakere arbeidsmarkedstilknytning gjelder særlig innvandrere fra Afrika og Asia, og da særlig kvinner fra disse verdensdelene. Fremover er innvandrere ventet å utgjøre en stadig større andel av befolkningen i yrkesaktiv alder. Økt sysselsetting blant innvandrere vil derfor i økende grad kunne bidra til en bedring av offentlige finanser. For å illustrere potensialet i en vellykket integreringspolitikk, ble det i perspektivmeldingen sett på effekten av at en tredjedel av gapet mellom andelen sysselsatte i majoritetsbefolkningen og innvandrere fra landgruppe 3¹⁰ lukkes frem mot 2030. Det vil kunne øke sysselsettingen med i overkant av 20 000 personer. Det vil både øke skatteinntektene og redusere offentlige overføringer. Samlet anslås det i perspektivmeldingen å styrke offentlige finanser med om lag 10 mrd. kroner i økt handlingsrom.¹¹

- *Flere eldre i arbeid*

Forlenget yrkeskarriere blant eldre kan bidra til å bedre offentlige finanser vesentlig. Det er særlig etter fylte 62 år at mange slutter å jobbe. Valg av tidspunkt for å gå av med pensjon henger blant annet sammen med utdanningsnivå, helse, samt insentiver og muligheter til å fortsette i jobb. I tillegg spiller pensjonsordningene en rolle. Pensjonsreformen fra 2011 har allerede bidratt til høyere sysselsetting blant eldre.

⁷ Det ble beregningsteknisk lagt til grunn at reduksjonen i vikarbruk som følge av lavere sykefravær ikke vil ha negative effekter på sysselsettingen.

⁸ Undersysselsatte er de som ønsker lengre arbeidstid, som har forsøkt å få lengre arbeidstid og kan starte med lengre arbeidstid i løpet av 4 uker (AKU, 15-74 år).

⁹ Mange som jobber deltid, mottar samtidig en form for offentlig ytelse. I beregningen er det lagt til grunn at deltidsarbeidende som går over i heltidsstilling ikke har hatt en ytelse fra det offentlige som de mister ved å gå over i full jobb. Dette scenarioet gir derfor økte skatteinntekter, men ikke reduserte utgifter.

¹⁰ Landgruppe 3 består av Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika og land i Øst-Europa som ikke er med i EU.

¹¹ Beregningen inkluderer både den anslåtte effekten av økte skatteinntekter som følge av høyere arbeidsmarkedstilknytning blant innvandrere og reduksjonen i offentlige utgifter til diverse stønadsordninger.

Beregningen tar ikke hensyn til eventuelle økte utgifter forbundet med å få flere innvandrere i jobb.

Ytterligere økning i sysselsettingen blant eldre er ventet fremover. Omleggingen av offentlig tjenestepensjon vil bidra til at også offentlig ansatte får sterkere insentiver til å stå lenger i arbeid. Det er likevel fortsatt et potensial for videre økning.

I basisforløpet i perspektivmeldingen ble det lagt til grunn en økning i forventet levealder ved fødsel med syv år frem til 2060. Samtidig ble befolkningen mellom 62 og 74 år antatt å forlenge sin yrkesaktivitet med to år frem mot 2060. I scenarioet med økt yrkesaktivitet blant eldre ble det lagt til grunn at de mellom 62 og 74 år står ytterligere ett år lenger i arbeid i løpet av en tiårsperiode. Samlet tilsvarer det en økt sysselsetting på vel 46 000 personer, noe som tilsvarer et økt handlingsrom på om lag 12 mrd. kroner.¹²

- *Unge tidligere i arbeid*

Både andelen som fullfører videregående opplæring, og andelen som fullfører høyere utdanning innen et gitt antall år, har vist en positiv utvikling de siste årene. Det er likevel fortsatt et potensial for å få unge raskere inn i og gjennom utdanning. I perspektivmeldingen ble effekten av at de unge gjennomfører utdanningen ett år raskere, og dermed kommer ett år tidligere ut i arbeidslivet, beregnet til å kunne øke sysselsettingen med 10 000 personer. I tillegg til økte skatteinntekter, vil dette kunne spare utgifter både i utdanningssystemet og til studiestøtte. Medregnet både økte skatteinntekter og reduserte utdanningsutgifter, vil handlingsrommet i budsjettet kunne styrkes med 5 mrd. 2021-kroner.¹³

Beregningene i Perspektivmeldingen 2021 forutsetter at scenarioene skal oppnås innen en tiårsperiode, men forteller ikke hvilke tiltak som er nødvendige for at de skal realiseres. Det vil trolig være krevende å oppnå flere av endringene, spesielt de store reduksjonene i sykefravær og uførhet som her illustreres. Mer effektiv bruk av dagens virkemidler og innstramminger i enkelte ytelser kan bidra til økt sysselsetting på sikt, men tiltak for økt sysselsetting kan også kreve økt offentlig ressursbruk. De budsjettmessige konsekvensene av tiltak for økt sysselsetting er ikke inkludert i scenarioene i perspektivmeldingen.

3 Tiltak for å øke sysselsettingen

Internasjonale sammenlikninger viser som nevnt over at Norge er blant de OECD-landene som har høyest andel som mottar en helserelatert trygdeytelse, enten det gjelder mottak av sykepenger eller uføreytelser. I både Sverige og Danmark er andelen som mottar uføretrygd betydelig lavere enn i Norge, og avstanden har økt de siste årene.

¹² Økt sysselsetting vil også påvirke utgiftene til alderspensjoner. På kort sikt reduseres utgiftene når eldre jobber lenger, men i alle påfølgende år øker utgiftene fordi effekten av delingstallet på pensjonsnivået blir mindre når det er færre år å dele på. Disse to effektene har liten betydning for utviklingen i pensjonsutgiftene over tid. Økt pensjonsopptjening vil imidlertid samlet sett føre til en økning i pensjonsutgiftene over tid. Scenarioet ser bort fra disse effektene.

¹³ Det var beregningsteknisk lagt til grunn at ett år tidligere start i arbeidslivet kommer ved at en tredjedel starter tidligere i utdanning, mens to tredjedeler gjennomfører utdanningen raskere.

Sysselsettingsutvalget la i februar 2021 frem en rapport med en rekke forslag til tiltak for at flere kommer i arbeid og at færre faller utenfor arbeidslivet på varig stønad.¹⁴ Utvalget pekte på at kravene til kompetanse i norsk arbeidsliv har økt over tid. Utvalget anbefalte en mer aktiv arbeidsmarkedspolitikk, hvor flere enn i dag får tett oppfølging og tilbud om arbeidsmarkeditiltak. Det er særlig viktig å øke innsatsen for unge, gjennom økt satsing på kvalifisering, utdanning og opplæring, samt økte ressurser til oppfølging og arbeidsrettede tiltak.

Sysselsettingsutvalget diskuterte en modell som tar sikte på å redusere sykefraværet, særlig langtidsfraværet, og dermed redusere risikoen for frafall fra arbeidslivet. Modellen bestod av tre hovedelementer: En forskyving av arbeidsgivers finansieringsansvar fra korttidsfravær til langtidsfravær, synliggjøring og forsterking av sykmeldtes medvirkningsplikt og styrking av samspillet mellom NAV, arbeidsgiver og sykmelder i oppfølgingen av den sykmeldte. Flertallet i utvalget foreslo at modellen vurderes videre, for ytterligere konkretisering og konsekvensvurdering.

Sysselsettingsutvalget pekte på at mange unge utenfor arbeid, utdanning og opplæring har sammensatte problemer, og det kan være behov for koordinerte og til dels samtidige tjenester. Utvalget pekte på at flere av de unge som i dag mottar arbeidsavklaringspenger (AAP) i stedet bør motta en ytelse som ikke krever en medisinsk diagnose, som for eksempel kvalifiseringsstønad. Et flertall i utvalget foreslo derfor en innsatsperiode før AAP innvilges for personer under 30 år som ikke kommer fra maksimal sykepengeperiode, og som ikke har opparbeidet et beregningsgrunnlag for AAP på minst 1,5 G. Forslaget ble begrunnet med at unge uten forutgående arbeidstilknytning normalt ikke bør få AAP uten at de først har gått gjennom en periode med arbeidsrettet aktivitet hos NAV. Den foreslåtte endringen skulle ikke gjelde personer som ut fra medisinske vurderinger ikke kan være i aktivitet. Det ble lagt til grunn at det i innsatsperioden skulle gis annen inntektssikring.

Sysselsettingsutvalget pekte på at det er behov for å redusere tilstrømmingen til uføretrygd for at flere kan få brukt sin arbeidsevne. Ifølge utvalget er en svakhet ved dagens uføreordning er at den legger for liten vekt på etterspørselssiden i arbeidsmarkedet, og at det er behov for tiltak som gjør det enklere og mer lønnsomt for arbeidsgivere å ansette personer med redusert arbeidsevne, herunder legge bedre til rette for at gradert uføretrygd blir mer brukt. Sysselsettingsutvalgets flertall foreslo et avgrenset forsøk med det utvalget kaller en arbeidsorientert uføretrygd. En sentral del av forslaget er å åpne for en trygdejustert lønn, som vil redusere lønnskostnadene for arbeidsgiver, og dermed styrke uføretrygdedes muligheter til å nå opp i konkurransen om jobbene.

Sysselsettingsutvalget kom også med flere forslag til hvordan andelen heltidsstillinger kan økes. Blant annet ble det trukket frem at å styrke det helsefremmende og forebyggende arbeidsmiljøarbeidet kan gjøre det ønskelig og mulig for flere å jobbe heltid. Videre ble familierpolitikk, fleksible arbeidstidsordninger og mulighet for hjemmekontor pekt på som

¹⁴ Sysselsettingsutvalgets arbeid foregikk i to faser. I fase 1 var det en ekspertgruppe som foreslo en rekke tiltak for økt sysselsetting i NOU 2019: 7 *Arbeid og inntektssikring. Tiltak for økt sysselsetting*. I fase 2 drøftet partene i arbeidslivet og fagekspertene forslagene fra fase 1 og andre forslag som ble fremmet i fase 2 i NOU 2021: 2 *Kompetanse, aktivitet og inntektssikring. Tiltak for økt sysselsetting*.

forhold som kan gjøre det enklere for arbeidstakere å balansere arbeid og familieliv i en heltidsstilling. Det er gjort flere forsøk med tiltak som kan legge til rette for utvidede stillinger og redusere problemet med ufrivillig deltid, blant annet gjennom alternative arbeidstidsordninger. Utvalget pekte på at det er viktig å utnytte de erfaringene som allerede er gjort i ulike forsøk.

Utvalget drøftet også hvordan sysselsettingen blant personer i 60-årsalderen kan økes. Målet med utvalgets forslag er at færre forlater arbeidsmarkedet, mobiliteten i arbeidsmarkedet økes og at det blir lettere for eldre arbeidssøkere å få ny jobb. Et flertall i sysselsettingsutvalget foreslo blant annet at det bør legges bedre til rette for at arbeidstakere kan jobbe etter at de har passert aldersgrensen for stillingsvern.

Å få flere med helseutfordringer over i arbeid er en utfordring i mange land. *Disability inclusion: A labor market that works for people with health problems* er et internasjonalt prosjekt ledet av OECD med deltakelse fra Norge, Nederland, Belgia, Østerrike, Sveits og Canada. Formålet med prosjektet er å sammenligne og vurdere ulike lands tiltak for å få flere personer med nedsatt funksjonsevne i arbeid. OECD-prosjektet skal blant annet vurdere utformingen av inntektssikringsordningene, kompetansetiltak og annen arbeidsrettet oppfølging av personer med nedsatt funksjonsevne og tilpasning på arbeidsplassen. Målet er at prosjektet skal gi anbefalinger til tiltak basert på beste praksis i OECD-landene.

4 Helse- og omsorgsutgifter

Med en aldrende befolkning er etterspørselen etter helse- og omsorgstjenester ventet å øke kraftig. Økningen vil avhenge av hvordan helsetilstanden er i de ekstra leveårene. Dersom økende levealder gir flere friske leveår, vil det innebære mindre etterspørsel etter helse- og omsorgstjenester for en gitt alder og trekke i retning av svakere samlet vekst i utgifter til helse- og omsorgstjenester. Forholdet mellom økning i levealder og helsetilstand er usikker og vil påvirkes av en rekke faktorer som helse- og omsorgstjenestens tilbud, sykdomsutvikling, livsstil og andre samfunnsmessige forhold. Internasjonalt har OECD beregnet at ressursbruk i helsetjenesten kan forklare over halvparten av veksten i forventet levealder siden 1990.¹⁵ Analysene i Perspektivmeldingen 2021 og Holmøy m. fl. (2020), nærmere omtalt i avsnittet om andre analyser av langsiktig bærekraft i norske statsfinanser i Bagrunnstekst 1, illustrerer at utviklingen i befolkningens helse og i tjenestetilbudet har stor betydning for offentlige finanser i tiårene som kommer. Hvor store de samlede utgiftsøkningene på statsbudsjettet vil bli, avhenger også av hvordan kostnader fordeles mellom stat/kommune og den enkelte innbygger. Kostnadene i offentlig tjenesteproduksjon vil øke mindre i den grad tjenestene blir utført mer effektivt.

Referanser

Finansdepartementet. (2021). *Meld. st. 14 (2020-2021) Perspektivmeldingen 2021*.
Holmøy, E., Hjemås, G., Sagelvmo, I., & Strøm, B. (2020). *Skatteregningen for helse- og omsorgsutgifter mot 2060*. Statistisk sentralbyrå, Rapport 2020/42.

¹⁵ OECD (2017).

OECD. (2017). *Health at a Glance 2017: OECD Indicators*. Paris: OECD Publishing.
OECD. (2019). *OECD Economic Surveys: Norway 2019*. Paris: OECD Publishing.